

МІФІЧНА ТА ІСТОРИЧНА УКРАЇНА ЧЕРЕЗ ПРИЗМУ ТВОРЧОСТІ МИКОЛИ ГОГОЛЯ

Вінницький національний технічний університет

Анотація

У статті демонструється український вектор як один з основних впливів на творчість Миколи Гоголя.

Ключові слова: Микола Гоголь, історія, міфологія, народ, творчість.

Abstract

The article demonstrates the Ukrainian vector as one of the main influences on the work of Mykola Hohol.

Keywords: Mykola Hohol, history, mythology, folk, art.

Вступ

Рубіж кінця XVIII - початку XIX ст. в літературі загалом, і в українській зокрема – це час зародження та становлення нових художніх систем, що було викликано кардинальними змінами світосприйняття, повним переосмисленням взаємодії людини і світу.

Саме така унікальна епоха культурної революції в усьому світі сприяла тому, що на теренах України з'явилося багато талановитих літераторів, яких сьогодні вважають класиками. І у селі поблизу міста Полтава з'явився на світ один із яскравих представників літератури – Микола Васильович Гоголь.

Метою статті є розкриття історичного та міфологічного аспектів творчості М. Гоголя.

Результати дослідження

Народився М. Гоголь 20 березня 1809 р. у впливовій українській родині Гоголів-Яновських. Одним із найвідоміших предків письменника був полковник правобережної України Остап Гоголь, який служив у легендарного гетьмана Дорошенка. Можливо, саме це стало визначним фактором у прагненні глибокого пізнання України, як в історичному, так і в культурно-психологічному сенсі.

Досліджуючи український вектор у творчості М. Гоголя, варто навести цитату М. Грушевського: «Українське почуття в нім було... Читайте його конспект української історії («Взгляд на составление Малороссии», 1832), де так різко зазначена історична окремішність України: він дав українству те, що міг дати в своїй часі і в обставинах, в яких вивела на світ і виховала його доля» [1, с. 256].

Український аспект творчості М. Гоголя умовно можна поділити на історичний та міфологічний.

До історичного аспекту належить відома повість «Тарас Бульба», робота над якою продовжувалась із 1833 по 1842 роки. Повість «Тарас Бульба» - це класика світової літератури, і за словами Е. Хемінгуей є «однією з десяти найбільших книжок усіх часів» [4]. Цей твір, хоча і написаний російською мовою, але за змістом, за духом, за колоритом повністю український.

Події, описані у повісті стосуються періоду першої половини XVII ст., яке було дуже неспокійним, але надзвичайно важливим в історії двох народів: українського та польського.

Сам образ Тараса Бульби дослідники творчості М. Гоголя пов'язують із предком – Остапом Гоголем. За іншою версією, прототипом Тараса Бульби був курінний отаман війська Запорізького Охрім Макуха, який був прародичем українського дослідника Миклухо-Маклая. Змальовуючи цей образ, М. Гоголь показав українця епохи національно-визвольної боротьби як героя. Героїчними зображені епоха, характери діючих осіб, їх прагнення, тому і цю повість можна назвати героїчною.

Образ Тараса Бульби овіяний романтикою народних легенд, але, разом з тим, його характер та характери усіх інших персонажів твору сформовані як наслідок тогочасних обставин. Усі діючі особи є втіленням певних рис та поведінки, що дає читачеві змогу досить реалістично побачити українців-козаків того часу.

У повісті, як і у всіх інших творах автора, величезна увага приділяється морально-етичним проблемам персонажів. Любов до батьківщини, проблема батьків та дітей, кохання, зрада, покарання, каяття та смерть – все це робить «Тараса Бульбу» епічною та масштабною працею.

Розкриваючи тему боротьби за незалежність у творі «Тарас Бульба», М. Гоголь змальовує картини життя українського народу, характеризує рушійні сили історичного розвитку в один із найбільш напружених і трагічних моментів його історії. Написання такого змістовного твору потребувало неабиякого заглиблення у історію України та дослідження чималої кількості інформації щодо побуту, військової справи, психології запорізького козацтва.

Паралельно з «Тарасом Бульбою» молодий М. Гоголь у 1835 р. написав статтю «Роздуми Мазепи». У цій статті автор розкриває нелегку долю українського народу під гнітом Російської імперії. Тут М. Гоголь вживає такі терміни як: «українська нація», «проголошення незалежності», «втрата національності». Український народ порівнюється з росіянами, але, на відміну від останніх, українці є народом, що дихає свободою та завзятим козацтвом [3, с. 18].

Тема України, її досконале вивчення та пізнання відобразилося не лише у творах на історичну тематику, але й не менш глибоко розкрило українську міфологію. Це твори «Ніч перед Різдом», «Сорочинський ярмарок», «Вечір проти Івана Купала», «Майська ніч або Утоплена», «Втрачена грамота», «Страшна помста», «Зачароване місце», «Вій». Перелічені твори, окрім останнього, входять до відомої збірки «Вечори на хуторі біля Диканьки».

В основі міфологічних творів М. Гоголя лежать легенди, перекази та народні уявлення. Характерною особливістю всіх цих повістей є наявність нечистої сили. Саме вона рухає весь хід розповіді та стає основним ворогом і випробуванням для головного героя, а деколи навіть перемагає. Що характерно, М. Гоголь вміло поєднує персонажів старослов'янської міфології таких, як Вій з темними створіннями християнської культури, такими як, чорти, русалки, відьми.

Традиції українського фольклору, образи, мотиви і символи народної міфології вплинули на художню структуру творів. Ще в передмові до першої частини «Вечорів на хуторі біля Диканьки» автор писав про наміри створити другу частину: «Нехай краще, як доживу, якщо дасть Бог, до нового року і випущу другу книжку, тоді можна буде полякати вихідцями з того світу і дивами, які творилися в старовину в православній стороні нашої» [2, с. 27].

Перше видання цієї збірки, яка була надрукована ще за життя автора, стало найдорожчим лотом у Лондоні свого часу і пішло з молотка на аукціоні «Christie's» за 175 000 фунтів стерлінгів.

На структуру творів М. Гоголя також вплинули традиції українського вертепу, де вистава розігрувалась в різних ярусах – верхньому (небесному) і нижньому (земному). У верхньому ярусі показували релігійні сюжети, а в нижньому – смішні сценки з українського народного побуту. Традиційними персонажами українського вертепу були Богородиця, Ісус, Ірод, Чорт, Баба, Москаль, Циган, Шинкар, Дяк. Головним і найпопулярнішим героєм вертепу був Козак (Запорожець) – найбільш динамічний персонаж, який завжди виходив переможцем.

Висновок

Таким чином, творчий світ М. Гоголя виростає з української естетичної традиції, з українських ментальних уявлень, з глибокої та багатой національної культури, яка є натхненням для багатьох великих творців українського слова. Його творча спадщина є гідним внеском до скарбниці світової літератури.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Гоголь М. В. Зібрання творів: у 7 т. [до 200-ліття від дня народження]. Т.1.:Вечори на хуторі біля Диканьки [редкол.: М. Г. Жулинський та ін.; упор., передм. П. В. Михеда; вступ. сл. М. Г. Жулинського]. Київ: Наукова думка, 2008. 530 с.

2. Гоголь М. В. Вечори на хуторі біля Диканьки / вступ. сл. Олесь Гончар. Київ, 1984. Т. I. 405 с.
3. Михед П. В. Гоголь в канонах української та російської культури (зауваження про проблему). Київ. 2013. 30 с.
4. Семенченко О. Микола Гоголь як провідник української культури у світі. Радіо свобода [інформаційний сайт]. Режим доступу: <https://www.radiosvoboda.org/a/1566234.html>
5. Сверстюк Є. О. Гоголь і українська ніч: есе / упорядк. О. Сінченко. Київ: Видавництво КЛІО, 2013. 495 с.

Агарков Михайло Сергійович – студент групи БМ-19б, факультет будівництва, теплоенергетики та газопостачання, Вінницький національний технічний університет, Вінниця, e-mail: diamondchariot96@gmail.com

Науковий керівник - Сідлецька Тетяна Іванівна, кандидат мистецтвознавства, доцент кафедри суспільно-політичних наук, Вінницький національний технічний університет, Вінниця, e-mail: sidletska79@gmail.com

Agarkov Mykhailo S. – student group БМ-19b, faculty of construction, heat power engineering and gas supply, Vinnytsia National Technical University, Vinnytsia, e-mail: diamondchariot96@gmail.com

Supervisor - Sidletska Tetiana I., PhD Art criticism, assistant professor of Social and Political Sciences Department Vinnytsia National Technical University, Vinnytsia, e-mail: sidletska79@gmail.com